

Vaqif YUSİFLİ,
filologiya elmləri doktoru

"İnsan dünyaya bənzər,- Səfərdədir əbədi"- böyük şairimiz Əli Kərimin misralarıdır. Gəncədə yaşayan, o bölgənin ədəbi həyatında sayılan, seçilən, ancaq şeirləri ilə digər bölgələrdə də oxuculara yaxşı tanış olan Xəzangül Hüseynova "Özümü axtarıram" şeirlər kitabına yazdığı müqəddimədə də deyir ki, "Dünya elə biz özümüzük". Bəli, hansı şairin insanı, konkret olaraq özünü dünyaya bənzətməsi təşbehi min dəfə işlənsə belə, burada bir həqiqət var ki, hər bir insan, hər bir şair ayrıca bir

Borçalı aşığı mühitinin təsiri ilə gəlib,- desəm, o qədər də doğru olmaz - təbii ki, hər şair şeirə gələndə doğulduğu mühitin ab-havasını da şeirə gətirir. Amma Xəzangül "köhnə havalarda" təzə söz deməyə can atdığı kimi, müasir şeirimizin digər yönələrinə də üz tutur. Ənənəvi qoşma, gəraylı texnikasına da yaxşı bələddir, sərbəst şeirə də. Əslində, müasir şair üçün nə vəznin, nə də şeir formalarının elə bir əhəmiyyəti yox. Təki ortada ağılla hissin, ürəklə beynin vəhdətindən yaranan ŞEİR olsun.

**Tel-tel etdin a telli saz, qəlbimi,
O mizrabın, bu ürəyim, çal indii.
Fırtınanı, şahə qalxan seldimi,
Hisslərimin əllərində qall indii.**

**Hər mizrabda dirilirəm, ölürəm,
Göz yaşımı gizli-gizli silirəm.
Dərdləşirəm, dərdi sənə bölürəm,
Dərd əlindən hönkürəcək dil, indii.**

**İçimdə bağırmaqdan,
Heyim qalmadı axı.**

O, Nizamiyə "gəl ruhumu xilas eylə" söyləyir. "Milletimin dar günüdür, Görürsənmi yurd-yuvama, Uzanıbdı xain əli". Allaha, Zamanın sahibinə ünvanlanan şeirlərdə də öz ruhunu əzablarından xilas etmək istəyini gizlətmir. Ümumiyyətlə, Xəzangül xanımın şeirlərində Ucalara böyük ehtiramı hiss edirik. Nizamiyə, Məhsəti Gəncəviyə, Mirzə Şəfiyə, Məmməd Araza, Nəriman Həsənzadəyə, Zəlimxan Yaquba ünvanlanan şeirlər qətiyyənlə ənənəvi mədh xarakteri daşımır, bunlar əzabkeş ruhun axtarışlarıdır ki, o böyük şəxsiyyətlərin timsalında özünü dərk etməyə yönəlir. Və günlərin bir günündə Ulu Öndərin məzarı önündə dillənir:

**Mən sənə ruhundan utanıram.
Yalvarıram
Göstər mənə çətinlikdən**

**Təklənmişəm, əhdi-peyman bağlayaq,
Gəl yarım ol, sevgi ilə çağlayaq.
Bu istəkdən kövrələrək ağlayaq,
İki gözüm olarsanmı, a dağlar?**

**Sirdaşım yox, sirdaşım ol gəl mənə,
Qaya bacım, dərd daşım ol gəl mənə.
Xəzangüləm, qardaşım ol gəl mənə,
Alın yazım olarsanmı, a dağlar?**

"Özümü axtarıram" kitabında çoxdu sevgi şeirləri və bu şeirlər sevən bir qəlbin iztirablarını əks etdirir. Ancaq bu şeirləri təkcə "iztirab şeirləri" kimi səciyyələndirmək doğru olmazdı. Çünki hər bir kədər, iztirabın içində də işıq, aydınlıq, məchulluqdan məlumluğa yol görünür. "Bu nə məhəbbətdir, tuş oldum Allah!" söyləyən sevdalı bir ürək əgər eşqlə döyünürsə, o zaman kədərə də, qəmə də sirdaş olar. Təbii ki, hər bir sevgidə mütləq vüsəl axtarmaq, qovuşmaq niyyəti duyulur, amma

"DÜNYA ELƏ BİZ ÖZÜMÜZÜK"

dünyadır. Həmin bu balaca dünyaların özünün də fəsiləri, göyü, yeri, dağı, dənizi, meşəsi, yolu, rizi, əvvəli və sonu var. Xəzangülün-bu istedadlı şairənin də öz dünyası var və həmin o dünya onun şeirlərində çiçək açır, çaylar kimi çağlayır, dəniz kimi coşur, elə bu böyük dünyanın özü kimi nigarançılıq, təhlükə içində də çabalayır.

Xəzangül Borçalı mahalının Qırılıx kəndində dünyaya göz açıb, təbii ki, saz-söz mühitində. Orta məktəbi qızıl medalla, Zərdabi adına Gəncə Pedoqoji İnstitutunun kimya-biologiya fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirmiş, bir il öz doğma kəndlərində müəllim işləmiş, 1972-ci ildən isə bütün həyatını Gəncə ilə bağlamış, uzun müddət N.Rəfibəyli adına orta məktəbdə müəllim və direktor kimi çalışmışdır. İndi isə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Gəncə bölməsinin sədridir. Ötən əsrin yetmişinci illərindən başlayaraq ilk şeirləri ilə mətbuatda çıxış etmiş Xəzangül xanım artıq yeddi şeirlər kitabının müəllifidir.

Bu qısa tərcümeyi-hal nəzərə çarpdırmaya da bilmədim, çünki şair bioqrafiyasında öncə vurğuladığım şair dünyasının sevincləri və təlatümləri əks olunmur. Amma tanıtma üçün bu lazımmış.

Xəzangülün şeirlərində mən üç Xəzangülün obrazı ilə qarşılaşıram. Ən əvvəl müasir Azərbaycan qadınının və ziyalısının obrazı. Sonra gəlir dünyanın, insanlığın, gerçəkliyin mahiyyətinə varan, özünün dünyası ilə bu böyük dünya arasında bir harmoniya, bir ahəngdarlıq axtarışında olan bir insan -ana, qadın, azərbaycanlı obrazı. Və üçüncüsü- tamamilə fərdi, öz sevgisi, könül duyğuları ilə baş-başa qalan, zildən pıçıltıya, səssiz, qışqırıqsız bir ritmə enən fərqli bir obraz. Amma bu üç obrazın heç biri digərinə qənim kəsilmir, əslində, üçü də bir obrazdır, sadəcə, bir yoldan şaxələnir, sonra yenə öz əslinə qayıdır.

Xəzangül şeirə xalq poeziyasının,

**A telli saz, tellərimi yolummu?
Yol axtaran dəli dərviş olummu?
Qollarımı kəşkül edib çalımımı?
Qorxuram ki, odsuz yanar qol indii.**

Qoşmadır, özü də müasir qoşma. Saza, aşığı dünyasına heyretin, heyranlığın ifadəsi olan bir şeir. Və deyim ki, Xəzangülün bir çox şeirlərində kökə, ilkinliyə, yurda bağlılığın ifadəsi təbiidir, tamamilə millidir. 2013-cü ildə Xəzangül xanım öz doğma, doğulduğu kəndə gəlir, əbədi-əzəli yurd yerinə bir daha iman gətirir. O, Qırılıxda bir bül-bülün nəğməsini -cəhcəhini eşidir və o bül-bülün səsinə mürğüləyən duyğularının oyandığını hiss edir, ata yurdu qarşısında baş əyir və o bül-bülün səsinə "Sartel" havasının sədasını eşidir. Və kəndə bağlılıq bir an onu tərəkəmələ, özünü bir insan kimi dərk etməsinə, mənən təmiz və saf duyğularla yaşamasına dəstək olur:

**Bir səmimi söhbət üçün yananda,
Soyuq qəlbin soyuğuna donanda,
Həsrətimin daş yandıran anında,
A kəndim, kəsəyim, səni anıram.**

**Şeytan girib ürəyimdə yurd salsa,
Perikərək arzularım dağılsa,
Ünsiyyətim, məhəbbətim azalsa
Ay nənəm, ay nənəm, səni anıram.**

Bütün şeirlərində Xəzangül öz fərdi hissələrini bəyan edir, bəzən sırf şəxsi duyğularından, taleyindən söz açır, bəzən də bu fərdilik öz sərhədini aşır. Dərdləşmək üçün, könül harayını bəyan etmək üçün təkcə ürəklə söhbət etmək azdır. Odur ki, şairə öz dərd-dəşlərini, "yetim kədəri"nin dərmanını axtarır və gəlib ulu Şeyx Nizaminin məqbərəsinə qarşısında pıçıltıyla söyləyir ki:

**Ey Şeyx Nizami!
Ey Şah Nizami!
Ruh Nizami!
Ruhunu çağırmaqdan,**

**Keçmək üçün,
Dözüm adlı yolu Heydər!
Göstər sağ, solu Heydər!
Haqq deyilən yolu Heydər!
Elə heyrat, elə qüdrət, elə qüvvət
timsalın,
Göydən gələn elçilər tək
Peyğəmbərlər misalın.
Sənə ölüm yaraşmayır.**

Xəzangülün şeirlərində təbiətlə bağlılıq-ağacı, çöl-çəmən, meşəni, dağları, quşları sevmək duyğusu çox güclüdür. Amma yenə vəsf yox. İnsan təbiətə, onun gözəlliklərinə vurğun kəsilməz, amma təbiətlə özü arasında bir harmoniya hiss edəndə, insan təbiətin bir parçasına dönür və təbiət də insanlaşır.

Dərdinin çoxluğundan insan daşa dönmək istər ki, daş dilini də öyrənsin, öz dərdini daş dilində dilləndirsin. Durnalara üzünü tutub deyər ki: "Bu dünyanın pisliyindən qaçaydım", payızı öz ömrünə qatar ki: "Bu payız könlümün yarası oldu". Bir ağacın kəsilmə budağının ağrısını yaşayar. Və üzünü qosqoca dağlara tutub deyər ki:

**Dərdlərimi söyləməyə kimim yox,
Sən əzizim olarsanmı, a dağlar?
Mizrabımı çəkmək üçün simim yox,
Sazım, sözüm olarsanmı, a dağlar?**

kədərle yaşamağın da iki üzü var-biri ağlamaq, sızlamaq, o birisi isə füzuliyənə bir "şövqlə" sevgini qəmin cəfasında görmək. O qədər böyük qəm ki: "Bərin başına qoysan, çıxar kafər cəhənnəmdən, gülər əhli-əzab oynar". Deməli, kədərle yaşamaq heç də həyatdan, sevgidən üzlülmək, məzar arzulamaq deyil, o sevgilə, o sevdalaya yaşaya-yaşaya ümidlənməkdir.

**Bu kədəri tanrı, necə ovudum,
Onda gərək hər an mən alov udum,
Bu kədər sac oldu, yandım, qovruldu,
Bu yetim kədərdir, anası yoxdur.**

Xəzangülün şeirlərində ictimai motivlər də diqqəti cəlb edir, hiss edirsən ki, həyatımızın, müstəqilliyimizin sevincləri onun şeirlərində öz əks-sədasını tapır və arzu edərdik ki, belə şeirlərin sayı çox olsun.

Amma bu kitabdakı şeirlərin bir çoxuna xas olan qüsuru şairənin nəzərinə çatdırmaq istərdim. "Mən kiməm ki?", "Məktub", "Can, can ay xəzan", "Qovaq ağacları-qonaq ağacları", "Nif-rət etdiyim ad", "Gecə yolu haqqında ballada" və daha bir neçə şeirdə uzunçuluq, mətləbi ifrat dərəcədə çözləmək diqqətdən yayınmır. Özü də bunlar daha çox sərbəst şeirlərdə özünü göstərir.

Uzunçuluq şeirin bəlasıdır və müəllif mümkün qədər, məsələn, 100 misrada ifadə olunan mətləbi ustalıqla iyirmi-otuz misrada əks elətdirə bilər. Bir də kitabdakı şeirlər müəyyən mövzular üzrə bölgülərə ayrılırdı, yaxşı olmazdı?

Bu yazını başa çatdıranda kitabın adını xatırladım- "Özümü axtarıram". Təbii ki, insan bütün ömrü boyu özünü axtarır (dünyanı və özünü dərk etmənin başqa yolu yox!) . Amma bir şair kimi Xəzangül Hüseynovanın özünü axtarmağına elə bir ehtiyac yox. Müasir poeziyamızda onun öz yeri, öz açdığı yolu var.